

το παράπονο, έκλαιγα. Αλλά και αυτοί είχανε δίκιο, τι ηξέρανε περισσότερα; Όλοι αγράμματοι για να μου δώσουνε συμβουλή. Καμιά φορά άνοιγε η πόρτα: «Μέσα είσαι βρε, βρε δεν βγαίνεις έξω να πας στο καφενείο, φοβάσαι να μη χαλάσεις καμιά δεκάρα, καλόγερος θα γίνεις;»

Είχανε δίκιο οι άνθρωποι, δεν εγνώριζαν πόσο βαρύ γομάρι εσήκωνα εις την πλάτη μου, δεν εγνωρίζανε πόσες μεγάλες οικογενειακές υποχρεώσεις είχα αναλάβει.

Έρχεται το 1922 με '23, αρχίσανε να περιορίζονται οι δουλειές. Οι μποσάδες αρχίσανε ν' αγριεύουνε και να τρομοκρατούνε. Απολύσανε πολλούς, άλλους τους κρατήσανε μισή βδομάδα. Εμένα ο μπόσης μου καλός μ' έστειλε σε διάφορα διαμερίσματα, ως και στο μπόρντι χάους, σα στρατώνας ένα χτίριο, καθαρίζαμε, ξεφορτώναμε κάρβουνο, ανοίγαμε το χιόνι. Μα και πάλι από 6 που δουλεύαμε οι μέρες γίνανε 5, από 5 γίνανε 4, 3 και από 3 με σταματήσανε επ' αόριστο. Εργάστηκα σ' ένα ελληνικό μπακάλικο, έπρεπε να υστερήσω τον εαυτό μου απ' όλα για να εξοικονομώ τις υποχρεώσεις μου. Δε βάσταξε όμως τότε η κρίση πολύ, πήρε το εργοστάσιο πάλι μεγάλες παραγγελίες, με κάλεσε, πήρανε κι άλλους πολλούς. Τότε είδα τ' ατυχήματα, είδα τους ατζαμήδες, απ' όλες τις φυλές του κόσμου, αλλόγλωσσους, Έλληνες αρκετοί, τότες κι αν είδα, μποσάδες, φορεμάνοι άγριοι, τον άνθρωπο τον είχανε χειρότερο από ζώο. Είδα χέρι ανθρώπου να ξεμασκαλιάζεται απ' την κουτάλα, να τον πηγαίνουν στο νοσοκομείο και κείνο το χέρι να το γυρίζει το τρυπάνι το ντρίλι γύρω γύρω και να μη σταματά. Είδα κομμένον άνθρωπο στη μέση, μπατάρισε σίδηρο και τον έλιωσε, ήτανε σα μεσίνα που τρυγούσε και γύριζε και καμιά φορά κλοτσούσε.

Δεν μπορώ να ξεχάσω τις ταλαιπωρίες και τους φόβους στο εργοστάσιο· εκινδύνεψα πολλές φορές.

Μια φορά ένα παιδί ρωσικής καταγωγής και φίλος μου εργαζόντανε στο απέναντι μέρος του εργοστασίου. Ήλθε και στο δικό μου διαμέρισμα με τη χαρά να με καλέσει την Κυριακή στο γάμο του. Σε δέκα λεπτά της ώρας γυρίζω βλέπω τους εργάτες όλοι να

τρέχουνε προς το μέρος εκείνο. Τρέχω κι εγώ, τι να δω! Φρίκη, απίστευτο! Το είχε πλακώσει ένα μεγάλο σίδερο. Αντί ο γάμος την Κυριακή, έγινε η κηδεία.

Από το '28, '29 οι Ασφάλειες αρχίσανε και δυναμώνανε, για ένα χέρι μπορούσες να πάρεις 1.000 και 1.500 δολάρια, τόσα έπιανες. Αν όμως δεν είχες μέσον δεν είχες είδηση σε βάζανε και υπόγραφες όσο όσο.

Μια φορά, ένας Καριώτης έχασε το χέρι του, τον στείλανε στο νοσοκομείο μα έμεινε ακούνητο, ένα βουβό πράμα, τον φωνάζουνε στο γραφείο να συμβιβαστεί. Αυτός είχε σύμβουλο έναν Λημνιό που ήτανε μπακάλης, μας προστάτευε, τον συμβούλεψε να μη δεχτεί, δε δέχτηκε, παίρνει το καπέλο του φεύγει. Τον ξανακαλούνε, βγαίνει απόφαση για ένα ποσό ασήμαντο, «δε γίνεται» τους λέει. Τον ειδοποιούνε πάλι, «τελευταία φορά» του λένε. «Τώρα είναι καιρός», είπε ο μπακάλης, «πήγαινε πάρε μου ένα μπαλταδάκι και θα πάμε μαζί». Σηκωθήκανε πρωί, στο σακάκι του εκείνος είχε το μπαλταδάκι. Μα είχε και 5.000 δολάρια, ήτανε καλά πιασμένος. Του λένε: «Σε μια βδομάδα χάνει τα δικαιώματα ο πατριώτης σου, η Εταιρία δίνει 500 δολάρια». Τραβά εκείνος το ρόλο τα 5.000 και το μπαλταδάκι: «Εγώ σου δίνω 5.000, όχι 500, να σ' το κόψω;» λέει ο Λημνιός στον υπάλληλο. Τα 'χασε αυτός, τρόμαξε. Δώσανε παραπάνω.

Αυτά σου κάνανε άμα δεν ήξερες το δίκιο σου.

Υπήρχανε και τρομοκράτες πληρωμένοι των μποσάδων. Αν παίρνανε είδηση πως ανήκεις σε γιούνιον με ιδεολογία σε βγάζανε, ειδοποιούσανε κι αλλού πως τ' όνομα τούτο, το νούμερο τούτο έχει την «ιδεολογία», είναι γιουνισμάνης, να μη σε παίρνουνε στη δουλειά πουθενά.

Δε θα ξεχάσω και τα φοβερά κρύα, το πρωί να είναι παγωμένα τα νερά, το χιόνι ένα μέτρο, επερπατούσα μισό μίλι χωμένος μέχρι τη μέση να πάω στο εργοστάσιο, παγωμένος. Να βλέπεις τους εργάτες το πρωί ένας να πέφτει να σπάσει το ποδάρι του, άλλος το χέρι του.

Αυτές τις νέες κόλασες που βλέπετε σήμερα και θαυμάζετε το

Εμπάερ στέτ Μπίλδιν, το υψηλότερο κτίριο του κόσμου, το Πάναμα Κανάλ, το Τζιόρτζ Ουάσιγκτον, η μεγαλύτερη γέφυρα, και πολλά άλλα κτίρια, όλα τα μεγαλύτερα βάρητα που έβγαζε το «Αμερικαν Μπρίτζη Κόμπανι», σε όλα έχω φτύσει αίμα και πολλοί χάσανε τη ζωή τους, άλλοι τα χέρια τους, άλλοι τα ποδάρια τους, άλλοι τα μάτια τους. Τόσα πολλά, που δεν μπορώ να τα γράψω λεπτομερώς. Λυπάμαι πολύ όπου η νέα γενεά θαυμάζει και νομίζει ότι όλα αυτά τα έργα εφύτρωσαν σαν βασιλικοί.

Πριν το 1925 είχα πάρει τα πρώτα χαρτιά της πολιτογράφησης κατά τον νόμον της εποχής εκείνης όπου μια μέρα λέγω εις τον προϊστάμενόν μου ότι θα φύγω για την *Πατρίδα*.

—Ωραία, μου λέγει, να πας στο καλό κι όταν γυρίσεις έχεις δουλειά.

Μόλις το μάθανε οι συγκάτοικοι, οι φίλοι, αντίς να χαρούνε κατεβάσανε τα μούτρα: «Για κοίταξε, ακόμα δεν ήλθε στην Αμερική και φεύγει για την Πατρίδα». Εγώ πάλι τους έλεγα: «Και σεις με το καλό».

Το 1926 γυρίζοντας από την πατρίδα, πηγαίνω πίσω εις το Έμβριτση Περσιβάνια. Την ίδια ώρα που επάτησα το πόδι μου αμέσως επήγα είδα τον μπόση μου κι αμέσως την άλλη μέρα στη δουλειά.

Δεν άργησα να απομακρύνομαι από τις πολλές σχέσεις και συναναστροφές κι άρχισα να αποκτώ όνομα, διαγωγή, ιδίως από τους ξένους ανθρώπους, επειδή άμα εγύρισα λίγο δυσαρεστημένος και λίγο αλαφρωμένος από τας οικογενειακάς υποχρεώσεις, άρχισα να καλυτερεύω τη θέση μου και σαν να ήθελα να αποκατασταθώ για καλά.

Την εποχή εκείνη ερχότανε κάποιος Έλληνας ο οποίος αντιπροσώπευε μια ασφαλιστική εταιρία και ο οποίος είχε πουλήσει πάρα πολλές ασφάλειες στους Έλληνες και στους ξένους, όπου αγόρασα κι εγώ μια ασφάλεια. Επληρώναμε τις δόσεις τα τρίμηνα, πολλοί επλήρωναν για όλο το χρόνο ωραία και καλά όλοι ασφαλισμένοι, όπου μετά παρέλευση χρόνου ανακαλύψαμε ότι δεν είχαμε ασφάλεια, όλα ψεύτικα.

Έρχεται πάλι μια εποχή όπου η Γερμανία είχε βγάλει μετοχές. Βλέπω όλοι οι καλοί Έλληνες αρχίσανε να αγοράζουν γερμανικές ομολογίες. Μια μέρα πήγα δέμα σ' ενούς πατριώτη το μαγαζί κι αυτός βέβαια ήτονε ο πιο μορφωμένος άνθρωπος. Ήρθε συζήτηση για τις γερμανικές μετοχές. «Βέβαια», μου λέγει, «θα έχουνε μεγάλη αξία μια μέρα, να, εγώ επήρα, χίλια δολάρια μετοχές» και μου δείχνει τις ομολογίες. «Πάρε και συ». Εγώ επίστεψα διότι ήτονε άνθρωπος με γράμματα, έξυπνος, και λέγω: «Εφόσον αποφασίζει αυτός ας αποφασίσω κι εγώ». Την άλλη μέρα αμέσως τρέχω στην Τράπεζα αγοράζω ένα εκατομμύριο μάρκα. Έχομε ασφάλεια, έχομε δολάρια, έχομε γερμανικά μάρκα, έχομε δουλειά, δόξα το Θεό, έχομε υγεία.

Το 1928 οι εργασίες πάλι αρχίσανε να κλονίζονται και χιλιάδες κόσμος έχανε τις δουλειές του, χιλιάδες γέροι, οικογένειες στο δρόμο. Το εργοστάσιο που δούλευα κατέβασε τις ημέρες, τις ώρες.

Μια μέρα, είχα κατέβει στο Πίτσιμπουργκ να δω τους φίλους μου όπου ενυκτώθηκα, και για να κατέβω στο σταθμό έπρεπε να περάσω τη γέφυρα σκοτεινά. Όταν έφτασα στη μέση της γέφυρας ολομόναχος κανένας άλλος. Έξαφνα κάποιος παρουσιάζεται μπροστά μου, μου κολλά το μαχαίρι, «μην κουνηθείς καθόλου, τα λεπτά δώσε μου». Εγώ ατάραχος, του έδωσα τα λεπτά. Τα πήρε, τα 'βαλε στην τσέπη του. Μου έδωσε τον πορτμονέ πίσω και μου λέγει: «Εγώ δεν είμαι κακούργος, η πείνα μ' έκαμε. Πήγαινε τώρα και μη γυρίσεις να δεις πίσω σου».

Και πραγματικά, η πείνα τον έκανε, εφόσον έβλεπες χιλιάδες κόσμο στο δρόμο χωρίς δουλειά, χωρίς δωμάτιο. Εβοηθήσανε οι σύλλογοι, οι εκκλησίες, οι πολιτικοί. Αλλά δεν ήτονε αρκετά για όλον τον κόσμο. Το εργοστάσιο που εργαζόμουνα άρχισε να λαβαίνει μέτρα. Άρχισε να βγάζει όλους τους λεύτερους και ν' αφήνει τους παντρεμένους, όπου σε λίγες μέρες εσταμάτησε κι εμένα επ' αόριστο. Εγώ, τι ήθελα να κάνω; Αναγκάστηκα, κατέβηκα στο Πιτσιβούργο, εκοίταζα για δουλειά, πού να βρω δουλειά... Εγύριζα μέρες ολόκληρες, περπατούσα μίλια. Εκεί που γύριζα

βλέπω ένα μικρό μαγαζί και ήτονε κλειστό. Επλησίασα στο τζάμι και κοιτάζα μέσα. Από πίσω μου ένας γέρος μου λέγει:

–Τι κοιτάς, παιδί μου;

–Ήθελα να ξέρω τον νοικοκύρη.

–Εγώ είμαι.

–Το νοικιάζεις;

–Μάλιστα. Έλα επάνω να μιλήσομε. Πού εδούλευες πριν;

–Στο εργοστάσιο.

–Μα εσύ παιδί μου δεν έχεις ιδέα, αποκοτάς τις δουλειές;

–Μα τι να κάμω; Δουλειά δεν βρίσκω.

–Ωραία, μου λέγει, εγώ θα σε βοηθήσω και θα λέγεις ότι εργάζεσαι για μένα. Δέχεσαι;

–Δέχομαι.

Πράγματι, ο άνθρωπος με βοήθησε κι άνοιξα το μαγαζί. Μου έδειξε πολλά πράγματα που δεν εγνώριζα. Και τότε κατάλαβα γιατί έπρεπε να λέγω ότι εργάζομαι για το αφεντικό. Τότε κατάλαβα ότι ήτονε κακογειτονιά. Όταν βλέπανε το γέρο να μπαίνει μέσα στο μαγαζί έζαρώνανε όλοι. «Τα βλέπεις, παιδί μου...» έλεγε.

Με τη βοήθεια του γέρου και με τη δική μου υπομονή βάστηξα 6-7 μήνες. Είχα κουραστεί από τις πολλές ώρες, η κατάσταση χειροτέρευε κι αναγκάστηκα το '29 να φύγω για την Πατρίδα όπου και επαντρεύτηκα.

Μάθαινα για την κατάσταση από τους φίλους, αργότερα έμαθα το 1931 και την Καταστροφή.

Το 1932 έρχομαι πίσω στην Αμερική κι αναγκάστηκα να μείνω στη Νέα Υόρκη διότι έξω στα χωριά ήτονε χειρότερα. Γυρίζοντας εδώ, εκεί, γνώρισα μερικούς φίλους. Με πήρανε στο δωμάτιό τους μου δώσανε μια μπράντα: «Να, εδώ θα κοιμάσαι». Τα κρεβάτια ήτονε στη γραμμή σα στρατώνας. Εκεί μέσα εγνώρισα δυο Πατινιώτες, δυο Σαμιώτες, δυο Χιώτες. Μια ακαταστασία, μια βρόμα... Τόσα άτομα μέσα σε μια κάμαρα.

–Βρε παιδιά, τι κάνατε;

–Ό,τι κάνει όλος ο κόσμος, κάνομε και μεις... Ε, μη στενοχωριέσαι, κάτι θα βεθεί.

Την άλλη μέρα το πρωί σηκωθήκανε όλοι. Φύγανε.

–Εσύ κάθισε εδώ, μαγείρεψε ό,τι βρεις.

Όταν φύγανε όλοι και εγύρισα και είδα την κατάσταση του σπιτιού, το σκότος, την υγρασία, τη βρόμα, άρχισα να κλαίω. Έδεσα την καρδιά μου κόμπο. Πέρασα από την αγορά, κοιτάζα. Παράπέρα ήτανε ένα καφενείο νησιώτικο. Πήγα παρήγγειλα καφέ γλυκό. Ερχόντανε μερικοί με τα κασελάκια στο χέρι. Τότε μου ήλθε η ιδέα: αυτοί πηγαίνουνε και κάνουνε το λούστρο στους δρόμους. Ρώτησα έναν, μου λέγει πως τα κασελάκια πουλιούνται 5 δολάρια. Μου έδειξε το μέρος. Την άλλη μέρα επήγα, πήρα ένα κι αμέσως στη δουλειά.

Ερχόντανε οι κλητήρες μάς διώχνανε. Πηγαίναμε σ' άλλη γωνία. Έβγαζα πότε 1 τάληρο πότε 50 σέντσα. Κατόπιν γνωρίστηκα με έναν Ιταλό. Μου έδινε μπανάνες, επήγαινα τις πουλούσα. Το καλοκαίρι επουλούσα παγωτό. Μια μέρα περνούσα από ένα μαγαζί. Βλέπω στο παράθυρο *ΠΙΑΤΑ ΖΗΤΟΥΜΕ*. Μπήκα μέσα.

–Πήγαινε στην κουζίνα, μου λέγει ο μάγειρας. Γραικός είσαι;

–Όχι, Πολωνέζος.

Έπιασα δουλειά. Είχα μια πείνα τρομερή, μα έκανα κουράγιο. Καμιά φορά όταν έβλεπα κανένα αποκόμματο στα πιάτα, το αρπούσα κρυφά, το κατάπινα σαν το σκύλο. Όπου καμιά φορά με ρώτησε: «Πεινάς;» «Ναι», του λέγω. Μου έδωσε ένα πιάτο φαγητό, πήγα σε μια γωνιά έφαγα. Το βράδυ που τελείωσα μου λέγει: «Έλα να δουλέψεις κι αύριο». Τότε του λέω ελληνικά: «Ευχαριστώ, ευχαριστώ κύριε».

–Μα είσαι γραικός και δεν μιλούσες; Καλύτερα λούστρος.

Πήγα στο αφεντικό, μου έδωσε ένα δολάριο κι έφυγα.

Με όλες αυτές τις τυραννίες, όλες αυτές τις περιπέτειες δεν το είχα πάρει απόφαση ότι δεν έχω τίποτας πλέον, ούτε ασφάλεια, ούτε ομολογίες, ούτε καταθέσεις, ούτε οικόπεδα, ούτε δραχμές. Έπρεπε πάλι από την αρχή ν' αρχίσει ο αγώνας, η βιοπάλη.

Μια μέρα μου λέγει ένας: «Πήγαινε στο τάδε μέρος, θέλουνε πιάτα». Πήρα το τρένο, πηγαίνω. Τον λέγω:

–Μου είπανε ότι θέλετε άνθρωπο.

–Ναι. Θα πλένεις πιάτα, θα σερβίρεις, θα καθαρίζεις το πάτωμα. Ξέρεις να τα κάνεις;

–Ναι.

–Εγώ πληρώνω επτά δολάρια, επτά μέρες 12 ώρες. Αλλά θα ξυρίσεις το μουστάκι σου. Φαίνεσαι να ήρθες τώρα από την πατρίδα.

Εκείνη την ώρα μαύρισε το φως μου. Εγύρισα, εβγήκα έξω κι αναστέναξα.

Το βράδυ αντάμωσα κάποιον φίλο μου ο οποίος εργαζότανε σ' ένα μικρό εργοστάσιο.

–Έρχεσαι να πιάσεις δουλειά;

–Έρχομαι.

Την άλλη μέρα επήγα έπιασα δουλειά αλλά δεν ήτανε τακτική.

Τέλος επάλευα πότε εδώ πότε εκεί, μέρα νύχτα, όπου ο αείμνηστος Ρούσβελτ άρχισε να βελτιώνει την κατάσταση με διάφορους τρόπους. Εντωμεταξύ κι εγώ εγνωρίστηκα. Μια μέρα έρχεται ένας φίλος μου και μου λέγει: «Ξέρω έναν που έχει ένα μικρό μαγαζάκι και είναι άρρωστος και θέλει να το πουλήσει αλλά δεν έχει ενοικιαστήριο, θα πληρώνεις με το μήνα». Επήγα το είδα, φρικτή κατάσταση. Εντέλει το πήρα, το καθάρισα, το διόρθωσα και άρχισα την εργασία.

Επήγαινα καλά. Βλέποντας ο νοικοκύρης ότι εγώ είχα αποκτήσει καλή πελατεία, πάντοτε μου έφερνε αντίρρηση. Τέλος κατόρθωσα μ' όλη μου την υπομονή και το βάσαξα 6 μήνες και ήθελε να το πάρει ο ίδιος, όπου αναγκάστηκα να του το δώσω και, με ό,τι οικονομίες είχα μαζέψει, το 1936-37 απεφάσισα και πήγα στην πατρίδα.

Το 1939 γυρίζω πίσω. Βγαίνω έξω από το καράβι με ένα δολάριο στην τσέπη. Πληρώνω 50 σέντσια στο ταξί να με φέρει στου φίλου μου το σπίτι. Με υποδεχτήκανε με χαρά.

–Έχεις λεπτά;

–Έχω μισό δολάριο στην τσέπη.

–Πάρε λεπτά, μη στενοχωριέσαι. Και πέρασε το βράδυ να φάμε. Να μας πεις και τα νέα της πατρίδας.

Πήγα έξω, φρόντισα δωμάτιο, είδα μερικούς φίλους, ρώτησα

πώς πάνε οι δουλειές. Άλλοι μου έλεγαν καλά, άλλοι χειρότερα.

Το βράδυ γύρισα στου φίλου μου το σπίτι. Φάγαμε, μιλήσαμε για την πατρίδα. Μου λέγει: «Εδώ παραπέρα είναι ένα μαγαζί και θέλει έναν άνθρωπο τη νύκτα. Πηγαίνεις να δουλέψεις;»

–Πηγαίνω. Πάμε να το δούμε.

Μου έδωσε δουλειά με δέκα δολάρια τη βδομάδα, 12 ώρες, 7 μέρες. Τη νύχτα είχα να κάμω με άγριους ανθρώπους, μεθυσμένους. Εκάθισα λίγο καιρό, αναγκάστηκα να φύγω διότι κινδύνευε η ζωή μου.

Βρέθηκε μιαν άλλη δουλειά πάλι νύκτα. Επήγα, χειρότερα. Ένα βράδυ μπήκανε άγνωστοι μέσα, με πλησιάζουνε, μου κολλάνε το πιστόλι: «Βάλε τα χέρια απάνω στον μπάγκο. Μην κινηθείς».

Πήρανε τα χρήματα, φύγανε. Το πρωί έρχεται τ' αφεντικό, του είπα την ιστορία, γελούσε.

–Εγώ, τον λέω, το βράδυ δεν έρχομαι στη δουλειά. Κοίταξε να βρεις άνθρωπο.

Με πλήρωσε. Έφυγα.

Πήγα στα εργατικά γραφεία, κοίταξα για δουλειά, γεμάτα κόσμο, χιλιάδες εργάτες. Περνούσανε πάλι οι μέρες, όπου κατόρθωσα βρήκα μια δουλειά μ' οκτώ δολάρια την βδομάδα, 7 μέρες 12 ώρες. Επήγα πιατάς. Σε δυο βδομάδες έφυγε ο μάγειρας. Μου λέει το αφεντικό:

–Θα σου δώσω 12 δολάρια να μαγειρεύεις και να πλένεις και τα πιάτα.

–Ευχαρίστως, του λέγω.

Δούλευα. Όπου μια μέρα λαβαίνω γράμμα από την Ουάσιγκτον. Από έναν μου πατριώτη και μου γράφει:

–Πληρώνομαι τόσα, αν θέλεις έλα να δουλέψεις.

Απεφάσισα και πήγα, της νύχτας μαγειρείο με 7 μέρες 12 ώρες. Το μαγαζί ήτονε χωρισμένο σε δύο. Το μισό για τους άσπρους και το άλλο μισό για τους μαύρους. Εγώ λοιπόν είχα αναλάβει τους μαύρους και την κουζίνα. Μια μέρα λέγω του μιανού: «Εδώ, κινδυνεύει η ζωή τ' ανθρώπου». Τρέχει όξω, μου φέρνει μια κουμπούρα. «Να», μου λέγει, «άμα δεις τίποτα, φωτιά. Μόνο τα μα-

χαίρια σου να φυλάς καλά να μην αρπάξει κανένα κανείς μαύρος και σε κτυπήσει».

Εμένα δεν μου άρεσαν αυτά όλα. Αλλά ας κάνω υπομονή. Ένα βράδυ κατά τις 12 τα μεσάνυχτα, κατά το νόμο, έπρεπε να σταματήσει το σερβίρισμα της μύρας. Τέλος έξαφνα ακούω φωνές, κτύπους, φασαρία. Βγαίνω έξω βλέπω τον πατριώτη μου να τον έχουνε στριμώξει σ' ένα τραπέζι κι ένας ήταν έτοιμος να του δώσει με μια μπουκάλα της μύρας στο κεφάλι. Τότε όρμησα σαν τρελός, τι έκανα δεν ήξερα, όπου σε λίγο ήλθε η αστυνομία. Εξήτασε την υπόθεση. Εγώ εγύρισα πάλι στην κουζίνα. Μερικοί και μερικές που μ' εγνωρίζανε την άλλη μέρα μου λέγανε: «Γεια σου Λόντο, γεια σου Λόντο». Εγώ δεν ήξερα γιατί μου το λένε. Έχασα λοιπόν την υπομονή μου και τους ρωτώ: «Μα δε μου λέτε σας παρακαλώ, γιατί αυτό το κοπλιμέντο και με φωνάζετε Λόντο;» Και τότε μου εξήγησαν για τη φασαρία που είχε γίνει και που γλίτωσε ο πατριώτης.

Εμένα όμως δεν μου αρέσανε αυτά. Τέλος βρήκα ένα μικρό μαγαζάκι το οποίο ήτονε λίγο παραπέρα από το μαγαζί που δούλευα. Είχα συμφωνήσει αλλά με πήρανε είδηση ότι εγώ θα πάρω το μαγαζί, εβάλανε λόγια στο νοικοκύρη να μη μου το πουλήσει το μαγαζί.

Τότε έφυγα αμέσως από τη δουλειά, κι έρχομαι στη Βαλτιμόρη, όπου με είχε ζητήσει ένας άλλος μου πατριώτης και έπιασα σερβιτόρος τη νύχτα.

γ) Δεκαετία 1965-1975

35. Ακόμα και τη θάλασσα τη μάγευε

ΕΓΡΑΨΕ ΜΙΑ ΝΙΟΠΑΝΤΡΗ ΝΗΣΙΩΤΙΣΣΑ

ΣΑΣ ΓΡΑΦΩ ΚΑΤΙ που με ενθυμίζει τα καλά χρόνια. Όταν παντρεύτηκα και πέρασε ένας χρόνος, είχαμε αποκτήσει ένα παιδάκι. Τη βάφτισή του την κάναμε την τελευταία Αποκριά και έτσι ξημέρωνε Καθαρή Δευτέρα. Εκεί έχουμε έθιμο ν' αδειάζουν τα χωριά, να φεύγει ο κόσμος στη θάλασσα και να διασκεδάσει. Τα ακρογιάλια είναι γεμάτα, η θάλασσα αντιλαλεί από τις διασκεδάσεις που γίνονται κι έτσι σηκωθήκαμε και μεις οικογενειακώς και πήγαμε στη θάλασσα σε ένα νησάκι πολύ ωραίο. Εκεί ήτανε οι χωριανοί του άντρα μου. Μας είδανε πως πηγαίναμε και για μια στιγμή σταμάτησαν από τη διασκέδαση κι άρχισαν να κρυφομιλούνε, πως έρχεται το νέο αντρόγυνο. Δε με ξέρανε καλά και θέλανε να με γνωρίσουν. Έτρεξαν με μεγάλη χαρά να μας χαιρετήσουν, άλλοι μας χαιρετούσαν, άλλοι μας κερνούσαν, άλλοι μας φώναζαν στην παρέα τους να καθίσουμε, άλλοι έπαιρναν το παιδί μου. Μα ο άντρας μου τους απαντούσε γλυκά και σοβαρά «ναι, ναι, θα έρθομε σε όλους σας, μα πρέπει να βρούμε ένα μέρος καλό δικό μας να βάλουμε το παιδί να κοιμηθεί». Αυτοί έτρεχαν πρόθυμα να φέρουν καμιά κουβερτίτσα, κάνα χαλάκι για το παιδί. Εκείνος τους έλεγε «ευχαριστούμε, έχομε πάρει μαζί μας». Επιτέλους βρήκαμε ένα μέρος πολύ ωραίο και καθίσαμε. Πέρασαν δέκα λεπτά και σηκώθηκε ο άντρας μου για να πάει να βγάλει διάφορα θαλασσινά.

Η παρέα μας ήταν μεγάλη, ήμαστε όλοι δικοί. Την ώρα που πήγαινε να βγάλει τα θαλασσινά, με ρώτησε «θέλεις, κοπέλα μου, να έρθεις μαζί μου, να κάνεις σεργιάνι που θα τα βγάζω ή δεν θέλεις να μη ζαλιστείς. Εγώ θα είμαι σε μισή ώρα πίσω, εδώ όλοι να είσαστε, έτσι Τασούλα μου, μη φύγεις πουθενά, κάθισε στο παιδί μας κοντά». Καθίσαμε εκεί κι αρχίσαμε το φαγοπότι. Σε μισή ώρα

ήρθε κι έφερε αρκετά θαλασσινά, αχινοί, οχταπόδια, πιταλίδες και κολιφάδες, πήρε κι έδωσε το γλέντι, ο χορός άναψε, όλες οι παρέες μάς φώναζαν «ελάτε στο χορό, νέο αντρόγυνο να χορέψετε, καιρός σας τώρα να χαρείτε, κοπιάσετε. Έλα Τασούλα». Και με τραβούσαν να σηκωθώ. Ο άντρας μου τους έλεγε: «Να ξεκουραστεί λιγάκι και να σηκωθεί». Τέλος έφευγαν. Εκείνος δεν ήξερε πώς να με περιποιηθεί και να με λέει διάφορα. Δεν ήθελε να με χαλάσει την καρδιά μου και μαζί με όλα έλεγε κι αυτό: «Ξέρεις Τασίτσα μου, δεν κάνει να χορέψεις, γιατί θα ιδρώσεις και θα κρυώσουν τα γάλατά σου κι έχει φόβο ν' αρρωστήσει το παιδί και συ, γι' αυτό σου λέω να μη σηκωθείς, αυτοί ας χορεύουν σαν τους φασουλήδες, εμείς θα τραγουδήσουμε και θα μας ζηλέψουν». Και γω συμφώνησα μαζί του. Σε λίγο ήρθαν πάλι και με φωνάζουν. Εγώ έκανα πως πονούσαν τα πόδια μου, εκείνος έλεγε «πήγαινε να χορέψεις εμείς θα 'χομε το παιδί». Κι εντωμεταξύ έκανε πως χαϊδεύει το παιδί. Αλλά περάσαμε πολύ ωραία. Η παρέα μας ήταν πολύ ευχάριστη και σιγά σιγά μαζεύονταν όλοι στην παρέα μας. Τραγουδούσε πολύ όμορφα και όλοι ενθουσιάζονταν από τη γλύκα της φωνής του. Ακόμα και τη θάλασσα τη μάγευε.

36. Καθένα με την τύχη του

ΕΞΙΣΤΟΡΕΙ ΕΝΑΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

ΜΕ ΒΛΕΠΕΙΣ ΣΥΜΠΕΘΕΡΕ, μα παραλίγο να μη με βλέπεις μ' έχει κουκουλωμένον το χρέος, μας ήδωσε και καταλάβαμε ο φετινός χειμώνας... Είχαμε και γέννες που λες, απ' τις καλές κι απ' τις ανάποδες... Την είχαμε κατεβασμένη στο λιμάνι τη συμπεθέρα σου, είναι κοντά ο γιατρός, τρέχουνε με φωνάζουνε πως την πιάσανε οι πόνοι, πρωί πρωί, ώσπου να κατεβώ, μπαίνοντας στην πόρτα τσίριξε το μωρό, καλογεννά η κακομοίρα μια κι όξω, «να σου ζήσει Μανωλιό η κόρη...» «να 'σαι καλά γιατρέ, να ζήσουν κι όλου του κόσμου τα παιδιά και τα δικά μου, καθένα με την τύχη του...» έχομε κι άλλες τρεις, κάθε χρόνο πηγαίναμε για τ' αγόρι. Δεν περνά λίγη ώρα, ώσπου να στρίψω τσιγάρο μας λέει εκείνη «...δεν ξαλάφρωσα...» Τα ξέρω εγώ αυτά κι οι προβατίνες στενοχωριούνται απ' το ένα στ' άλλο αρνί μα δεν κακόβαλα, μα την πιάσανε πάλι πόνοι, έρχεται ο γιατρός «έχει κι άλλο παιδί, νάτο και φαλάγγωσε μα δεν έρχεται βολικά, εγώ δεν αναλαβαίνω...», «...αμάν γιατρέ...» «...και μάμος να 'μουνα πάλι δεν έχομε τα σύνεργα...», «τί περιμένεις» λέει ο κουνιάδος μου, «αμολήσου στου Χριστοδούλου, το πιο γρήγορο μοτόρι...», ο γιατρός μου λέει «να το ξέρεις η γυναίκα σου κινδυνεύει» και πάει... Τρέχω βρίσκω τον καπετάνιο «πόσα θές;» Στη Λέρο είχανε μάμο και μαμή. «Βρε μη χασομεράς» μου κάνει... -ας είναι καλά. Τη φέραμε στα χέρια σε δυο κουβέρτες τυλιγμένη και του παιδιού το 'να του χεράκι να κρέμεται... Σ' ένα θυρόφυλλο ξαπλωμένη, βάζομε μπρος. Ένας καιρός σκύλος δαιμονισμένος, τον είχαμε μπροστά, εκείνη στ' αμπάρι άσπρη σαν το σεντόνι, μα τι καρδιά, καρδιά να δεις, το κύμα σήκωνε κοτζάν σκαρί, πε πως μας κρεμνούσε και μας έπαιζε, μόνο μια φορά μας ρώτησε «κονταίνομε», τη ρωτούμε και μεις «το παιδί τ' ακούς;» δεν απάντησε. Τέλος πιάσαμε στεριά, πέφτομε δίπλα

ο ίδιος ο καπετάνιος κι εγώ την βγάζομε σηκωτή, φωνάζομε κούρσα, φτάνομε στο νοσοκομείο, μας λένε «ο μάμος λείπει... να την πάτε στ' άλλο Νησί...» «βρε γιατροί, βρε καλή μου επιστήμη πού μας στέλνετε;» «ο μάμος είναι βαφτιστικός τού τάδε βουλευτή, πάει για ποτροφία...» Μας κάνανε μόνο το καλό τηλεφωνήσαμε στ' άλλο νησί να 'ρθει στενοφόρο στον Όξω Κάβο. Άλλα 24 μίλια, συμπέθερε. Και πώς την ξαναμπαρκάραμε, «για καλύτερα» της είπαμε, τι να πούμε... «Το παιδί δε σαλεύει» μας είπε δίχως πνοή, μα ποιος το λογάριαζε αυτό τ' αμαρτωλό... Καμιά φορά φτάνομε, την πήραμε στα χέρια, κοντά το νοσοκομείο, τη βλέπω ξαπλωμένη σε κρεβάτι, από πάνω της 4 γιατροί, λιγοθύμησα.

Τέλος πάντων στις τρεις μέρες μου λένε «τη γλίτωσες τη γυναίκα σου...» σ' ένα παγκάκι την περνούσα, πού να πας, σε κατώφλι ν' ακουμπήσεις, θες παράδες. Ήτανε λέει αγοράκι.

37. Πε πως μας κλότσησε

ΕΞΙΣΤΟΡΕΙ ΕΝΑΣ ΨΑΡΑΣ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ήταν ξακουσμένος ψαράς, τεχνίτης πρώτος· άμα γιάλευε απ' την πλώρη του καϊκιού και τέσσερις στα κουπιά, με μια φωνή μας κάρφωνε: «Σία καλά χταπόδι...» «ανοιχτά, πιο ανοιχτά σαργός...», το μάτι του τα προλάβαινε ούλα, πες πως τα προνούσε.

Άμα ήθελε να κλείσουν τα σχολεία μ' έπαιρνε μαζί του μάθαινα, μάθαινα κουπί, τιμόνι, δόλωμα, ξεψάρισμα στο γυαλί δε μ' άφηνε να το πιάσω για να μην ξελογιαστώ.

Άμα έβγαλα και την τέχνη αυτή πάλι όμως γύρισα στην ψαρική, μα βρεγμένος στεγνός αυτή 'ταν η ζωή μου 40-50 χρόνια και βάλε. Που θέλει πρώτον και κύριο υπομονή και μάτι έξυπνο –να βλέπεις και στον ύπνο σου. Απ' το μακαρίτη πες πως πήρα το μάτι του, ας πούμε πως βλέπω, μα πού την υπομονή του... Δε φχαριστιέμαι στιγμή, την Παναγιά να 'χω στο τιμόνι και το Χριστό στα κουπιά βλαστημώ, είμαι αχάριστος. Ούτε ξεψαρίζω ποτές, τα παρατώ και πάω για καφέ, ας είναι καλά η γυναίκα μου και ο γιος μου, με ξένους δε συγκάνω.

Το πιο μεγάλο ψάρι το παλαίψαμε μια φορά Αύγουστο μήνα στον κάβο της Μερσινιάς, εκείνος στο γυαλί μάς λέει «σαλάχι» και πάλι λέει «μεγάλο πράμα» και μας ρώτησε τάχα «να το γαντζώσουμε;» Ρίχνομε σαλαγκιά, πιάνεται, πιάνεται τυλίγεται παίρνει δρόμο, ρίχνομε το χοντρό μας παραγάδι τ' άρπαξε, αφήνουμε καλούμα, αφήνουμε, τέζα η καλούμα πε πως μας τραβούσε ρεμούλκο καμιά μηχανή.

Απ' το μεσημεράκι ώσπου κόντευε να βουτήξει ο ήλιος δεν έκοψε το δρόμο του, μας έβγαλε κατά την Ικαριά, ο καιρός φρεσκάρισε καλά, το καϊκι στεναχωρέθηκε, πήρε απόφαση ο πατέρας κόβει την καλούμα, πέσαμε πίσω, ανάποδα, πε πως μας κλότσησε, ούτε το είδανε τα μάτια μας.

38. Ποτέ δεν θα σε ξεχάσω Μαράκι μου γλυκό

ΕΓΡΑΨΕ ΜΙΑ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΣΕ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟ

Η ΜΑΜΑ ΜΟΥ ΗΤΑΝ 15 ΧΡΟΝΩΝ όταν της κάνανε προξενιά τον μπαμπά μου· όταν παντρεύτηκαν μετά από λίγους μήνες γέννησε τα πρώτα μεγαλύτερα παιδιά και ο μπαμπάς μου πήγε φαντάρος μετά από λίγους μήνες γέννησε εμένα όταν γενήθηκα οι γιατροί έλεγαν στη μαμά μου ότι θα πεθάνω και η μαμά μου έκλαιγε και έστειλε γράμμα στον θείο μου τον φαντάρο και έρθε στο νοσοκομείο και οι γιατροί δεν τον άφηναν τότε με τα πολλά μπήκε μέσα και με πήρε με πήγε «Στων παιδων». Εκεί μου έβαλαν οξυγόνο. Όταν έγινα καλά όλοι γελούσαν και πηδούσαν από τη χαρά τους και έτσι έζησα. Όταν μεγάλωσα λιγάκι και ο θείος μου με πήγαινε βόλτα μετά από δύο μήνες γύρισα στην Αθήνα όταν έφτασα στο σπίτι με είδαν λίγο μεγάλο παιδάκι δηλαδή 6 χρονών όταν ο μπαμπάς μου γύρισε από φαντάρος με φίλησε και χάρηκε που ζω. Όταν ο μπαμπάς μου απολύθηκε, έμαθε να οδηγά και μετά από δύο μήνες πήρε πούλμαν και πηγαίναμε εκδρομές. Ήμασταν πολύ ευτυχισμένοι ώσπου μια μέρα ο μπαμπάς πήγε και μέθυσε και όταν ήρθε άρχισε να κτυπάει τη μαμά μου πολλά βράδια γυρνούσε με τις φίλες του και πολλές άλλες κοπέλες μια φορά με είχε πάει στις φίλες του και με τάισε ψαρόσουπα και εγώ φώναξα μαμά και με έδειρε και μου είπε ότι μαμά δεν υπάρχει και όταν πήγα σπίτι τα είπα όλα στη μαμά. Έτσι κι έκανε και στην αδερφή μου την είχε κλειδώσει μέσα στην κάμαρά της και την έδερνε και τον αδερφό μου τον έσπασε στο ξύλο όταν πήγα σπίτι άρχισαν να μαλώνουν πολλές ημέρες κράτησε αυτό ώσπου μια μέρα πήγε στον δικηγόρο και του είπε και όταν πήραν το διαζύγιο είπε ο δικηγόρος ρώτησε τη μαμά ποιο παιδί θέλει και είπε το μεγάλο κορίτσι

και ο μπαμπάς με έδωσε και μένα και κράτησε το αγόρι και η μάνα του πατέρα μου έβαλε την αδερφή μου να ζητιανέψει στους δρόμους να της φέρει να τρώει και εμείς να μένουμε νηστικές και μας έδερνε όταν χώρισε ο μπαμπάς έβαλε πετρέλαιο και οινόπνευμα να την κάψει και εγώ τον βαρούσα με τις κουτάλες και μια φορά κάτι έκανε ο αδερφός μου και τον κρέμασε στο καλυβάκι μέσα και τον εκτυπούσε πολύ δυνατά. Μετά με μεγάλωσε η γιαγιά μου η Μάρθα και τότε όταν πήγα στο χωριό μου με την αδερφή μου και τη γιαγιά μου γνώρισα τον φαντάρο ξάδερφό μου και όταν ζαλίστηκα έπεσα να κοιμηθώ όταν ξύπνησα τον φώναξα τότε ήμουνα στην τρίτη τάξη δηλαδή 10 χρονών και με πήγε έξω όταν άκουσα το φουγάρο να σφυράει τρόμαξα πολύ παραλίγο να πέσω στη θάλασσα γιατί είχα ανεβεί στα καγκελάκια· όταν έφτασα στην Κω το χωριό μου κατέβηκα κάτω όταν μπήκα στο ταξί πήγα στο σπίτι μου ερχόταν ο ξάδερφος μου και με έπαιρνε στο σινεμά «Άστρο» εκεί κοντά ήτανε μια στρατώνα και πήγαινα και έκανα παρέα στους φαντάρους όταν με είδε η θεία μου με έδειρε και με φοβέριζε με τον χωροφύλακα και με έδερνε ο χωροφύλακας και λιποθυμούσα και με πήγαιναν στο γιατρό όταν ήταν η ημέρα να βαφτίσω το ανηψάκι μου του πήρα παπούτσια και τα βαφτιστικά του που χρειαζόταν και όταν το βάφτισα και ο παπάς με ευλόγησε ένας παπάς με άσπρα γένια και κάναμε ένα μεγάλο πάρτι και χορέψαμε «σέικ» εγώ χόρευα με τον κουμπάρο τότε ήμουνα 12 χρονών και όταν έφυγα για τον Πειραιά και όταν η μαμά μου γνώρισε τον άντρα που την αγαπούσε και παντρεύτηκαν και όταν παντρεύτηκαν απόχτησαν δύο παιδιά τον Γιωργάκη και την Μαρία και τότε με έκλεισαν εδώ μέσα και όταν ξαναβγήκα έξω τα Χριστούγεννα αγάπησα τον Παύλο και ύστερα μάλωσα μαζί του και το καλοκαίρι γνώρισα τον Γιώργο και τον αγάπησα πάρα πολύ όσο με αγαπούσαν και οι αδελφές του και τις αγαπούσα και έτσι είναι αυτή η ζωή μου η λυπητερή μου ζωή που κόντευα να πεθάνω. Εδώ στη γλυκιά τη Στέγη έπιασα φίλη που τη λένε Μαρία με αγαπάει και την αγαπώ ποτέ δεν θα σε ξεχάσω Μαράκι μου γλυκό.

Και ένα ποίημα αφιερωμένο στη ζωή μου:

*βάσανα πίκρες και καημοί αφήστε με να ζήσω
τούτο το λίγο τον καιρό που βρήκα ν' αγαπήσω.*

39. *Μήπως εγώ φταίω, ας κάνω υπομονή*

ΕΓΡΑΨΕ ΜΙΑ ΚΟΥΜΠΑΡΑ

ΘΑ ΣΑΣ ΓΡΑΨΩ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ενός νέου που έτυχε να είναι και δικό μας παιδί. Είναι πολύ νέος ακόμη και όμως έχει περάσει πολλές πίκρες. Πέθανε η μητέρα του και το άφησε 15-16 χρόνων με μια αδερφή του. Πήγαινε στο γυμνάσιο. Ο πατέρας του όμως ήτανε πολύ σκληρός και τώρα που χάσανε τη μάνα τους αντί να τα δείξει αγάπη ίσως απ' την πίκρα του τα αγρίεψε πιο πολύ. Έτσι το παιδί σταμάτησε το σχολειό και κοίταξε να πάει στη δουλειά να μάθει μια τέχνη που αγαπούσε, να γίνει υδραυλικός, πήγαινε στη δουλειά ερχότανε αργά ίσα για να φάει και να κοιμηθεί. Φτάνει στα 18 του χρόνια και εκεί που πήγαινε με ένα φίλο του σχετίζεται με ένα κορίτσι και αυτό μικρό. Τώρα μόλις σχολούσε από τη δουλειά πήγαινε αμέσως να συναντήσει το κορίτσι, έβγαινε έξω μαζί της, οι γονείς της δεν ήτανε και τόσο σοί, δεν συμμαζευαν καθόλου την κόρη τους. Το αγόρι την αγάπησε πολύ και έτσι πήγε μόνος του να την ζητήσει. Η μάνα της κοπέλας πολύ μονόχνη, γιατί αλλιώς πώς να την πω και άγρια, αρραβώνιασαν τα παιδιά χωρίς να έρθει να γνωρίσει έστω αυτόν τον πατέρα και μια θεία του. «Ε, λέγαμε, ας πάει και στο στρατό του και όταν έρθει να παντρευτεί, να δει σπιτικό και κάποια στοργή, εμάς δεν πειράζει ας μη μας εκτιμήσουνε». Τώρα το παιδί έκοψε από τον πατέρα του και κοιμότανε εκεί. Έπαιρνε το κορίτσι και με το μηχανάκι έκαναν τις πιο μακρινές εκδρομές. Έτσι πέρασαν άλλα δύο χρόνια, κόντευε να πάει φαντάρος. Την κοπέλα τής έλειπε μόνον το στεφάνι, αφού οι γονείς της καθόλου δεν την περιορίζανε και αυτή το ίδιο τον αγαπούσε. Ήρθε η ώρα έφυγε φαντάρος, στις αρχές πήγαινε με τον πατέρα της να τον δει, αλληλογραφίες όλα καλά. Όταν όμως πέρασαν δέκα μήνες τα γράμματά της, οι επισκέψεις γινότανε πιο αραιά και ακόμα πιο ύστερα πιο αραιά.

Μια μέρα ήρθε το παιδί με την άδεια, πήγε στο σπίτι της και την πήρε και την έφερε σε μένα στο σπίτι μου. Η κόρη μου είχε μια φίλη της την ώρα που ήρθανε, πώς βρήκε τον καιρό και της λέει: «Ξέρεις, Κατίνα, τίποτα πια δεν αισθάνομαι για τον Κώστα. Ένας άλλος μπήκε στη ζωή μου». Νόμιζε αυτή ότι δεν θα μας το έλεγε, αλλά αυτή μόλις έφυγαν αμέσως μας το είπε. Δεν μπορώ να σας πω πόσο πικράθηκα, τι θα γινότανε το παιδί μόλις το μάθαινε; Έπρεπε όμως. Έτυχε να υπηρετούνε μαζί με το γιο μου και έτσι το είπα στο γιο μου και εκείνος με τρόπο του το είπε. Υπηρετούσε στη Λάρισα. Αμέσως παίρνει άδεια και έρχεται στο σπίτι μου φαρμακωμένο. Τα είπαμε έτσι, τα είπαμε αλλιώς και τον λέγω: «Πήγαινε παιδί μου επάνω να δούμε πώς θα σε φερθεί και αναλόγως θα κάνεις». Δεν ήθελε να το πιστέψει, την αγάπα πολύ. Πράγματι πήγε και του φέρθηκε όχι όπως άλλοτε, μα ίσως από φόβο δε του το είπε καθαρά. Έφυγε πολύ πικραμένος, μαζί και θηρίο από το θυμό του. Πώς όμως να την πιάσει που ήτανε φαντάρος;

Είχε λίγα χρήματα στην τράπεζα, τα μάζευε για το γάμο του και πηγαίνει και βάζει ντετέκτιβ για να πιστέψει.

Πράγματι την έπιασε και έτσι πήγε στο σπίτι, πήρε τα ρούχα του και ό,τι δικό του είχε, εκείνη τα έδωσε αμέσως γιατί ο νους της ήτανε αλλού. Την έφτυσε και έφυγε.

Όμως του φάνηκε ότι έχασε τον κόσμο, περπατούσε και δεν έβλεπε μπροστά του. Όταν πήγε στη μονάδα του, έκλαψε. Δεν το χωρούσε το μυαλό του, έφτασε σε σημείο να αυτοκτονήσει, τόσο την αγάπα. Ο γιος μου και άλλα παιδιά τον έπαιρναν, περπατούσαν μαζί, τον έλεγαν τόσα που ακόμα παντρεμένοι φτάνουν σε τέτοιο σημείο και έτσι τον άλλαξαν λίγο. Άργησε όμως πολύ να την ξεχάσει. Αυτή την τιμώρησε ο Θεός, έγινε μια του δρόμου, αργά την πήρε ένας γέρος έκανε δυο παιδιά, τώρα άφησε και τα παιδιά της και τον άνδρα της και γυρνά τις νύχτες αγνώριστη. Είναι μικρή, όμως έχει γίνει γριά.

Το παιδί αυτόν τον καιρό το σήκωσαν από τη Λάρισα και το πήγανε στην Ξάνθη. Η μοίρα του εκεί θέλησε πάλι να το ξαναχτυπήσει. Τελειώνοντας τη θητεία του γνώρισε μια κοπέλα νό-

στιμη και πολύ καλοφτιαγμένη, τη γνώρισε όμως λίγο, δεν πρόλαβε να την καταλάβει, εκείνη του έκλαψε και του έλεγε ότι παντρεύτηκε και δεν πέτυχε, του είπε ότι πήρε έναν άνδρα που ήτανε πολύ χαρτοπαίχτης και πήγε να της φάει ό,τι της έδωσαν οι γονείς της και έτσι τον χώρισε.

Το παιδί απολύθηκε και η αδελφή του που είχε στο μεταξύ παντρευτεί στην Αμερική τον έκανε πρόσκληση να τον πάρει κοντά της. Πριν φύγει έστειλε γράμμα στην κοπέλα της Ξάνθης και της είπε ότι θα φύγει και όταν πάει εκεί και έρθουν όλα ευνοϊκά θα της έκανε πρόσκληση να πάει εκεί να παντρευθούνε. Δεν ήξερε τίποτα παραπάνω για τη ζωή της από ό,τι του είπε εκείνη ότι ατύχησε στο γάμο της.

Τίποτα όμως δεν μένει κρυφό για πολλά χρόνια, και τέλος ντροπιάζεσαι μπροστά σε άτομο που του είπες τόσα ψέματα. Τέλος το παιδί έφυγε, ήθελε να φύγει να δει άλλον κόσμο, έφυγε με χαρά και πως θα πήγαινε στην αδερφή του και πως θα δούλευε να αποκατασταθεί και να κάνει οικογένεια.

Στην αρχή όλα καλά μα δεν άργησε να μετανιώσει γιατί έφυγε από την Ελλάδα, πώς να δουλέψει χωρίς καθόλου να ξέρει τη γλώσσα, μόνο με την αδελφή του μιλούσε, μα πόσο θα καθότανε μέσα; Πήγαινε στο καφενείο άκουγε να μιλάνε και να μην καταλαβαίνει τίποτα, γύριζε στους δρόμους, τον ερχότανε να πάρει το αεροπλάνο και να φύγει πίσω. Τέλος έπιασε δουλειά, αρκετό καιρό, γιατί βρήκε εκεί έναν Έλληνα, δεν έπαιρνε όμως αρκετά. Όταν πέρασε αρκετό διάστημα άκουσε να ζητάνε έναν εργάτη με καλό μισθό, αλλά πού; Μέσα στα άγρια βουνά, όπου φτιάχνουνε τις γραμμές του τρένου. Η θέση είχε μείνει κενή γιατί άνθρωπος κανείς δεν μπόρεσε να αντέξει τη μοναξιά και το κρύο. Πρόθυμος εκείνος λέει «έρχομαι εγώ, καλύτερα στην ερημιά για να μη στενοχωριέμαι που δεν ξέρω να μιλήσω». Εκεί υπήρχαν άλλοι δυο, αλλά σε μακρινές αποστάσεις, πήγε έπιασε δουλειά, τους είχανε δωμάτιο και κουζίνα, τηλέφωνο ό,τι τους συμβεί αλλά όταν βράδιαζε μέσα στην παγωνιά ολάσπρα, οι αρκούδες να περιφέρονται ένα γύρο, ήθελε συντροφιά, δυο καλά λόγια, λίγο φαΐ έτοιμο κι

ένα ζεστό ρούχο. Μας έγραφε πολύ συχνά, ζητούσε περιοδικά να διαβάσει. Τον έστελνα. Σιγά σιγά άρχισε να συνηθίζει, έκανε κουράγιο, τα χρήματα ήταν πολλά που έπαιρνε. Με την αδελφή του συχνά μιλούσανε στο τηλέφωνο. Πέρασε δεν θυμάμαι πόσος καιρός και του λέει η αδελφή του «έλα πια τώρα έπιασες λίγα χρήματα, έλα στην πόλη θα βρεις δουλειά, προσπάθησε να μάθεις και τη γλώσσα και θα είσαι καλύτερα». Πράγματι το σκέφθηκε και δίνει την παραίτησή του και φεύγει.

Πιάνει δουλειά σε μια μπουλντόζα, είχε δίπλωμα σοφέρ και επαγγελματικό ήταν και πολύ εργατικός, πήρε δικό του αυτοκίνητο, μου έγραφε τις χαρές του, μετά από ένα χρόνο παίρνει και σπίτι ωραίο, δίνει μισά λεπτά μπροστά και νοικιάζει το σπίτι και με τα νοίκια δίνει το χρέος, έπιασε να τον ευνοεί η τύχη του. Μετά παίρνει και δεύτερο σπίτι πιο μικρό, τώρα περνούσε ωραία, τον έκαναν προξενιά να πάρει Αμερικάνα, μα δεν ήθελε, ήθελε κορίτσι να είναι του σπιτιού. Δυστυχώς όμως η τύχη του πήγε να τον κτυπήσει και για δεύτερη φορά με το κορίτσι αυτό απ' την Ξάνθη. Της γράφει και της λέει αν τον θέλει να της κάνει πρόσκληση, εκείνη δέχθηκε αμέσως. Αν και 22 χρόνων είχε κάνει τόσα πολλά που αυτός δεν τα ήξερε. Να ήταν όμως να μετανοούσε και να καθόταν καλά, αυτή εξακολουθούσε την αμαρτωλή ζωή της. Μίλησε με τον πατέρα και τη μάνα της, είχε και μεγαλύτερη αδελφή και αυτή απάντρευτη, έκαναν την ίδια ζωή. Ο πατέρας της αν και νέος μόλις 55 ετών ήξερε τι έκαναν οι κόρες του και όμως κανένα χαλινάρι, πώς μπορούνε να υπάρχουν τέτοιοι γονείς δεν ξέρω. Ήρθε η ώρα, αυτή και η αδελφή της ήρθανε στην Αθήνα, πέρασαν από το σπίτι μας έδωσε τη σύσταση ο Κώστας, μόλις τις είδα τις άρεσα πολύ και τις δυο, ήτανε ωραία ντυμένες μιλούσανε καλά και εγώ και όλοι οι δικοί μου χάρηκαν, ιδίως η μητέρα μας, η γιαγιά του παιδιού χάρηκε που θα έκανε επιτέλους το παιδί οικογένεια. Πόσο όμως Θεέ μου σε απατούν τα φαινόμενα. Έφτασε στην Αμερική. Έμεινε κατευθείαν μαζί του.

Όταν πέρασαν 2-3 μήνες έπιασε να δείχνει τον πραγματικό της εαυτό, να κάνει τηλέφωνα συχνά στην Ελλάδα, αντί να καθίσει να

γράφει ένα γράμμα, προτιμούσε να τηλεφωνεί κρυφά. Όταν όμως ήρθε ο λογαριασμός εκείνος την λέει: «Μαρία καλύτερα να γράφεις παρά να τηλεφωνείς, εγώ τα χρήματα δεν τα βρήκα στο δρόμο». Ήρθανε σε ρήξη, έφευγε στα μαγαζιά αργούσε να έρθει, έπιασε το παιδί να έχει αμφιβολίες για τα πάντα. Έλεγε μέσα του «μου έτυχε η μία έτσι και η δεύτερη Θεέ μου». Εντωμεταξύ μας έστειλε εδώ να βγάλουμε τις άδειες να παντρευθούν και πήγε στην αδελφή του να πει τι του συμβαίνει με την κοπέλα. Τον έβαλαν μπροστά τού είπαν «εσύ φταις εσύ δεν φέρεσαι καλά» λέει και αυτός μέσα του «μήπως εγώ φταίω, ας κάνω υπομονή». Έπρεπε να κάνει πρώτα το γάμο τον καθολικό. Εκεί ρωτά ο αρμόδιος αν είναι λεύτερη ή πανδρεμένη δηλ. αν έρχεται σε δεύτερο γάμο, αυτηνής είχανε στείλει οι γονείς της την άδεια πως ήτανε λεύτερη. Τότες λέει του Κώστα η αδελφή: «Όχι έρχεται σε δεύτερο γάμο» αμέσως ο αρμόδιος σταματά την τελετή και λέει «φύγετε δεν κάνω γάμο με ψέματα».

Αυτή είχε σκοπό να κάνει τον πολιτικό γάμο για να του πάρει ό,τι μπορούσε και να φύγει γιατί εκεί πάρα πολύ υποστηρίζει ο νόμος τις γυναίκες. Ο Θεός όμως τον λυπήθηκε. Εκείνος έκανε υπομονή, δεν είχε όμως πια όρεξη για τίποτα ούτε στη δουλειά δεν ήθελε να πάει, καταγινότανε με τον κήπο του σπιτιού. Εκεί που περιποιότανε τον κήπο ένα πρωί περνά ο ταχυδρόμος και του δίνει ένα γράμμα, δεν ήτανε δικό του, ήτανε της Μαρίας, το άνοιξε και το διάβασε. Ήτανε γράμμα ερωτικό από τη Θεσσαλονίκη να σκεφτείς ετοιμαζότανε να πανδρευθεί και αλληλογραφούσε με άλλον. Παίρνει το γράμμα και το πηγαίνει μέσα στο σπίτι και το ακουμπά στο τραπέζι. Όταν ήρθε και το είδε ανοιχτό στο τραπέζι, αυτή άλλαξε χρώμα, το κατάλαβε πως το διάβασε και τον λέει: «Ξέρεις του έγραψα από την πλήξη μου και αυτός νομίζει ότι τον αγαπώ».

Κρατήθηκε δεν της μίλησε μάλλον της έδειξε περιφρόνηση. Τέτοια γράμματα έπιασε τρία σε λίγες μέρες. «Όμως είπε, δεν θα κάνω τώρα το γάμο για να δω πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα». Σε μια εβδομάδα χειροτέρεψαν τα πράγματα. Αυτή πήγαινε στην αδερφή του και τον κατηγορούσε με τέτοια τέχνη που όταν πήγε

ο ίδιος τον μάλωσε πολύ άσχημα. Τώρα το παιδί είχε ν' αντιμετωπίσει δυο. Δεν άντεχε πια. Μια μέρα της λέει: «Γύρισε πίσω στην Ελλάδα και κει θα σκεφθείς και συ και γώ καλύτερα και ύστερα από ένα μήνα θα έρθω κι εγώ και τα λέμε». Όπως και έγινε.

Όταν ήρθε στην Ελλάδα σε τρεις μέρες ήρθε σπίτι μου. Εμείς πια ρωτούσαμε την κάθε λεπτομέρεια να καταλάβουμε ποιος έφταιγε. Από την ώρα που ήρθε μέχρι που ήθελε να φύγει τον κατηγορούσε. Στο τέλος λέει: «Άκου θεία έγιναν ό,τι έγιναν όταν έρθει θα τον πάρω εγώ στο σπίτι μου».

Εγώ η καημένη δεν ήξερα ακόμη πώς ήτανε τα πράγματα για να τη βάλω στη θέση της και λέω «καλά παιδί μου μακάρι». Περνούν δυο μέρες και ακούω το τηλέφωνο και κτυπά, το σηκώνω και ήτανε ο Κώστας από την Αμερική. Μιλήσαμε, τι μπορείς να πεις από το τηλέφωνο, με είπε ότι έρχεται σε 20 μέρες. Τότε εγώ παίρνω τη Μαρία και της το λέω, αυτή πήδησε από χαρά, μου λέει «θα κατέβεις στο αεροδρόμιο να τον υποδεχτούμε μαζί, αλλά εγώ θα τον πάρω σπίτι μου», της λέω «πάρ' τον», πού να ξέρω τέτοιο θέατρο. Ήρθε η ώρα με ξανατηλεφώνησε το παιδί ποια ακριβώς μέρα θα ερχότανε και όπως είχα δώσει με αυτή ραντεβού πήγα στο αεροδρόμιο και τη βρήκα.

Ήρθανε δυο αεροπλάνα από Αμερική, σε κανένα δεν ήρθε, λέμε μήπως έρθει στο παλιό αεροδρόμιο. Μπαίνουμε στο υπηρεσιακό και πάμε στο παλιό. Έβλεπα ένα τύπο που μας ακολουθούσε όπου πηγαίναμε και της λέω «ποιος είναι αυτός που μας ακολουθεί;» μου λέει «ένας χωριανός μου» και εγώ το πίστεψα. Έρχεται και το τελευταίο αεροπλάνο τρεις η ώρα πια και δεν ήτανε ούτε με αυτό. Ρώτησε εκείνη αν είχε άλλο της είπανε όχι εξόν αν έρθει κανένα μέσον Ευρώπης. Κουράστηκα, έφυγα για το σπίτι μου «κάποιο λάθος θα κάναμε στο τηλέφωνο» είπα. Αυτή έφυγε στο νέο αεροδρόμιο. Αυτός ήρθε πράγματι στις 4 μέσω Ευρώπης στο νέο εκεί που ήτανε αυτή. Μόλις κατέβηκε αυτή πήγε κοντά του, αλλά αυτός της μίλησε ψυχρά, ρώτησε για μένα, του λέει «ήτανε από το πρωί και στις τρεις έφυγε». Τον ζήτησε να πάει στο σπίτι της, εκείνος είπε «θα πάω και αύριο ή μεθαύριο τα λέμε όλοι μαζί στην οικογένειά μου».

Τον δεχθήκαμε, είχαμε να τον δούμε παραπάνω από πεντέμισι χρόνια, τον είδα καταβεβλημένο και τα μαλλάκια του να έχουνε αρκετές άσπρες τρίχες και είναι μόλις 28 χρονών, τον λυπήθηκα πολύ. Όταν ξεκουράστηκε χάρηκε βεβαια που μας είδε, άρχισα εγώ να τον ρωτώ πώς έγιναν τα πράγματα, τα είπε όλα από την αρχή τι τράβηξε σ' αυτούς τους πέντε μήνες «και πάλι θεία, μου λέει, έκανα υπομονή και έλεγα μήπως κάνω λάθος στις σκέψεις που με βασανίζουν;» Τον έβαλα και γω μπροστά τού είπα «εσύ φταις, οι γυναίκες θέλουν καλό τρόπο, θέλουν χάρη, μη μοιάσεις του πατέρα σου που ήτανε βάνουσος. Εγώ θα τη φωνάξω και θα σας αντικρίσω να δω ποιος φταίει». Μου λέει «αύριο φώναξέ την». Μα αύριο εγώ παίρνω τη Μαρία στο τηλέφωνο και της είπα να έρθει να μιλήσουνε, να μην του ανοίξει στόμα, να τα φτιάξουνε, να πάμε στον πατέρα της να μιλήσουμε και να γίνει ο γάμος. Τέλος ξημέρωσε και ήρθε αυτή μπροστά σε όλους μας, μίλησαν, είπε ο καθένας τα παράπονά του τους συμβιβάσαμε, εγώ πια όλο τον έλεγα: «Κώστα μίλα καλά, να είσαι ευγενικός, θα περάσεις καλά όταν παντρευτείς». Με έλεγε «μακάρι, όλοι σας και η αδερφή μου και ο πατέρας μου και εσείς εμένα κατηγορείτε αλλά μακάρι να είναι έτσι». Και αύριο πήγε στο σπίτι της. Όταν βράδιασε την πήγε στη δουλειά της, εκεί ήτανε που δεν άρεσε καθόλου το περιβάλλον. Τέλος μια βραδιά έπεσε στο σπίτι της, την άλλη του λέει: «Πρέπει να φύγεις γιατί δεν θέλω να δώσω στόχο στη σπιτονοικοκυρά» όπου τον παρουσίασε για αδερφό της. Ήρθε αυτός στενοχωρημένος και μου λέει «είδες κάτι δεν πάει καλά, μου λέει να μην μένω τα βράδια». Πάλι εγώ τον αποπήρα και περάσανε έτσι μέχρι δέκα μέρες έπρεπε να πάμε στη Λήμνο, είχε το παιδί να δει ένα θείο του και μεις τις δουλειές μας. Εκείνη δεν μπορούσε να έρθει γιατί έπρεπε να πάρει άδεια. Φύγαμε αγαπημένοι, όσες μέρες κάναμε δεν πήρε ένα τηλέφωνο σπίτι στην κόρη μου να ρωτήσσει. Κάναμε 10 μέρες, πήρα εγώ δυο φορές στο σπίτι μου και ρώτησα αν ήρθε καθόλου η Μαρία ή αν τηλεφώνησε, μας λένε κανένα σημείο δεν έδωσε. Τότες αυτός ψυλλιάστηκε, μου λέει: «Κάτι τρέχει». Φεύγομε από τη Λήμνο, ερχόμαστε εδώ αμέσως ο Κώστας πήγε και τη βρήκε, τη ρώ-

τησε «γιατί δεν πήγες καθόλου στο σπίτι, μα ούτε και ένα τηλέφωνο» του απαντά έτσι ψυχρά «Κώστα το σκέφθηκα πιο καλά πρέπει να χωρίσουμε γιατί οι γονείς μου δεν σε θέλουνε», ενώ προηγουμένως έλεγε εμένα «τα έχω χαλάσει με το σπίτι μου γιατί τόση περιουσία δεν μου δίνουν τίποτα, ό,τι τράβηξα φταίνε οι γονείς μου».

Έρχεται το παιδί και μου λέει: «Πάμε αύριο μαζί στο σπίτι της να τη ρωτήσεις τι έπαθε έτσι ξαφνικά να πει όχι». Είχε το παιδί δικό του αυτοκίνητο με παίρνει και πάμε στο Φάληρο, πηγαίνουμε δεν τη βρίσκουμε, μας βλέπει η σπιτονοικοκυρά της μας λέει «τι είσθε σεις με τη Μαρία;» Της συστήθηκα και μας λέει «αυτή μου είπε ότι ο νεαρός είναι αδελφός της, γιατί;» –φύγαμε.

Αύριο με λέει πάλι το παιδί: «Ξαναπάμε, ίσως σήμερα τη βρούμε». Καλοκαίρι ζέστη μεγάλη, για να μην του χαλάσω το χατίρι πήγαμε. Κάθισε το παιδί κάτω και πήγα επάνω μόνη μου. Χτυπώ την πόρτα, ξαναχτυπώ τίποτα, αναγκάστηκα και έβγαλα ένα χαρτί και της γράφω και το πετώ κάτω από την πόρτα της και κατεβαίνω, με βλέπει ο Κώστας που κατέβηκα γρήγορα και μου λέει: «Κάτι τρέχει εδώ» πάλι τον μάλωσα. Φύγαμε έτσι με λύπηση. Πάμε εκατό μέτρα μακριά και καθίσαμε λίγο σε ένα ζαχαροπλαστείο μέχρι μισή ώρα, δεν ήθελε να φύγει άπρακτος. Μου λέει: «Σε παρακαλώ δεν ξαναπάς να δεις, αυτή θα νομίζει ότι φύγαμε».

Εγώ τον έλεγα «στη δουλειά είναι παιδί μου, τι να πάω να κάνω;» πριν όμως ξαναπάω παίρνω τηλέφωνο την εξαδέλφη της λίγο πιο κάτω απ' αυτή, να τη ρωτήσω και αυτή μου είπε πως πρέπει να είναι σπίτι της, έχει βάρδια νυχτερινή. Μιλήσαμε κάμποσο μαζί της, κατηγόρησε τον Κώστα, βέβαια εξαδέλφες είναι, μαζί εργάζονται μαζί τα ξέρουνε, άκουε το παιδί κοντά μου το διάλογο, μου λέει: «Πήγαινε, μετά θα φύγουμε». Ξαναπηγαίνω, ανεβαίνω επάνω και όπως ανέβαινα τη σκάλα η πόρτα είχε περιθώριο από κάτω, τότες βλέπω ότι το χαρτί που της έριξα έλειπε, άρα ήτανε μέσα. Τότες της χτυπώ δυο φορές και της λέω «μέσα είσαι Μαρία και δεν μου ανοίγεις που ήρθα τόσο δρόμο;»

Πηγαίνω εκεί που περίμενε το παιδί και του λέω ό,τι είδα, τότες ήτανε που πείσμωνε αυτός, μπαίνομε στο αυτοκίνητο και

πάμε κοντά στο σπίτι της, κάτω από ένα μεγάλο δέντρο και περιμένουμε ώσπου να βγεί, αυτή όμως ήξερε τα φυσικά του Κώστα και 2 ώρες καθίσαμε μέσα σε τέτοια ζέστη και αυτή δεν βγήκε, άρα από κάπου έβλεπε την κίνηση. Βαρέθηκα εγώ, τον έπεισα και φύγαμε. Ώσπου να πάμε στην Αθήνα κατεβαίνει από το σπίτι της και τηλεφωνεί στο σπίτι την κόρη μου ότι βρήκε το χαρτί που της είχα ρίξει και ότι δεν θέλει πια τον Κώστα και αυτό το βράδυ θα έφευγε στο χωριό της. Της λέει η κόρη μου «όλα καλά, αλλά πάρε πιο αργά τη μαμά μου και μιλήσετε». Υποσχέθηκε ότι στις 4 το απόγευμα θα τηλεφωνούσε.

Τέλος ήρθαμε στο σπίτι και περιμέναμε, στις 6 πήρε πηγαίνο εγώ και της είπα πολλά τα σχετικά βέβαια και μου λέει: «Τέρμα, εγώ χωρίζω με τον Κώστα και σε δυο ώρες φεύγω για το χωριό». Της είπα «καλά δεν πειράζει». Άκουσε το παιδί ό,τι είπαμε, έφυγε σκοτεινιασμένος και πολύ θυμωμένος, τον ρώτησα «πού πας παιδί μου; Κάθισε όλα θα φτιάξουνε, γυναίκες να θέλεις», αλλά αυτός τον στοίχιζε που ρίχναμε όλα τα βάρητα επάνω του. Σηκώθηκε και έφυγε και όταν νύχτωσε καλά, παίρνει το αμάξι του και πηγαίνει εκεί, το αφήνει όμως μακριά από το σπίτι της, μπαίνει μέσα και ανεβαίνει με το ασανσέρ τρεις ορόφους και τον άλλο τον ανέβηκε με τη σκάλα. Πηγαίνει κοντά στην πόρτα, ακούει μέσα κουβέντες, αυτός άρχισε να τρέμει, χτυπά την πόρτα, ρωτά αυτή από μέσα ποιος είναι, της λέει «εγώ είμαι ο Κώστας» και του απαντά «περίμενε είμαι γυμνή από το μπάνιο, να ρίξω κάτι επάνω μου». Σε λίγο τον ανοίγει αλλά αντί να ρίξει μια ρόμπα τόση ώρα επάνω της τον άνοιξε με το σουτιέν και την κιλότα. Μπαίνει μέσα και της λέει «τώρα που ανέβαινα άκουσα κουβέντες μέσα» και αμέσως αυτή λέει «μπα, τραγουδούσα». Άρχισε να τη ρωτά γιατί ξαφνικά του φέρθηκε έτσι και αυτή του λέει «τέλειωσε πια δεν σε θέλω, θα φύγω στο χωριό». Της λέει «αν σου έφταιξα σε κάτι ίσως να μην το κατάλαβα, σε ζητώ συγγνώμη, τώρα ξαφνικά τι έπαθες;» Αυτή κοκκινισμένη. Της λέει: «Θέλω να πάω στην τουαλέτα να ρίξω λίγο νερό επάνω μου», λέει «όχι έλα να σε ρίξω από το ψυγείο, στο μέρος δεν θα πας». Αμέσως αυτουνού μπήκαν ψύλλοι στα αυτιά του,

βλέπει την πόρτα της τουαλέτας και έλειπε το κλειδί, της λέει «δώσε μου το κλειδί» αυτή λέει «το έχασα το κλειδί και δεν μπορώ να ανοίξω». Τότες όπως είναι και πολύ ψηλό και δυνατό παιδί δίνει με το πόδι του μια κλοτσιά και αμέσως η πόρτα άνοιξε και τι να δει: μέσα ο φίλος της μισόγυμνος, σηκώνει αμέσως τα χέρια ψηλά και λέει «δεν το ήξερα παιδί μου ότι ήτανε αρραβωνιασμένη, δεν φταίω εγώ, λυπήσου με έχω δυο παιδιά και γυναίκα», αυτός πια δεν ήξερε τι έκανε. Ευτυχώς συγκρατήθηκε, του λέει «δεν σε κάνω τίποτα, ντύσου να μη σε βλέπω έτσι και εμπρός έλα μαζί μου θα πάμε στο σπίτι της θείας μου». Αυτός λέει «έρχομαι όπου θέλεις». Τι έγινε εκεί σκεφθείτε όλη η πολυκατοικία στο πόδι, μαζί και η νοικοκυρά, εξευτελισμός. Τον παίρνει και έρχεται, έτρεχε με 120, αυτός από το φόβο του νόμιζε ότι έτρεχε να σκοτωθούμε, είχε πει και λίγο κρασί, νόμιζε ότι ήρθε το τέλος του. Ήρθανε αργά, εμείς έτοιμοι να κοιμηθούμε, χτυπά η πόρτα πηγαίνω εγώ και ανοίγω και βλέπω έναν Κώστα που τρόμαξα, αγνώριστο, νόμιζα ότι τράκαρε ή σκότωσε κανέναν, βλέπω να μπαίνει μέσα και ο κύριος, τον λέμε «ποιος είναι ο κύριος αυτός, τι πάθατε τέτοια ώρα;» τους δίνουμε στο μεταξύ καρέκλες να καθίσουνε. Μας λέει ο Κώστας «θα τον συστήσω για να δείτε ποιος φταίει, ορίστε ο φίλος της Μαρίας» και μας λέει την ιστορία. Αλλά δεν ήτανε πια άνθρωπος, έκλαιγε επειδή την αγάπησε και για την ντροπή, για τα λεπτά που του έφαγε και τόσα που ξόδεψε, όλα ανακατεύτηκαν στο νου του, δεν ξέραμε πώς να τον μιλήσουμε, να τον παρηγορήσουμε. Μέχρι αυτός να του λει: «Σώπα Κωστάκη, μην στενοχωριέσαι, θα εύρεις καλύτερη, αν δεν ήμουνα εγώ, άλλος θα ήτανε, αυτή μέσα στο αεροδρόμιο αυτή τη δουλειά κάνει».

Δεν μπορώ να σας πω με λόγια τι κάναμε να τον συνεφέρουμε και αυτός πια να λέει «φίλοι θα γίνουμε παιδί μου και τώρα σε παρακαλώ άφησέ με να φύγω να πάω σπίτι μου». Έφυγε, κατέβαινε τα σκαλοπάτια τρεχάτος.

Αυτή είναι η ιστορία αυτουνού του παιδιού και τώρα το κακό είναι που νομίζει ότι όλες οι γυναίκες είναι ίδιες.

Ο ΚΟΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ τ. Γ'
ΑΝΑΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ 2005
ΣΕ 500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

Αρ. εκτ. 1183

Ο κοινός λόγος αίσθημα και μετάδοση άμεση, πράξη συνηθισμένη, τέλεια: γεμίζεις ένα ποτήρι νερό, πίνεις ή προσφέρεις, περνά το λεωφορείο, σταματά, μπαίνεις. Έτσι απλά, τέλεια, θυμάσαι ιστορίες, περιστατικά, μεγάλα, μικρά και παραμικρά, με λόγια κοινά μια ζωή, πολλές ζωές, εποχές ολόκληρες ζωντανεύουνε, βρίσκουνε θέση κοντά στη δική μας για λίγο διάστημα, κάποτε για πάντα.

Η Έλλη Παπαδημητρίου (Σμύρνη 1906 - Αθήνα 1993) είχε αρχίσει να συγκεντρώνει μουσικά ακούσματα, λαϊκές αφηγήσεις, προφορικές μαρτυρίες και προσωπικές καταγραφές γεγονότων πριν από το 1930. Πρωτοδημοσιεύει όμως μέρος της δουλειάς αυτής το 1964 και συνεχίζει μέχρι το 1979, για λόγους πολιτικούς και κοινωνικούς κατά τρόπο "ανώμαλο", όπως παρατηρεί η ίδια σε έναν από τους προλόγους της: *Η ανωμαλία στην έκδοση έχει σχέση με τις "ανωμαλίες" που ξέρομε: παράνομα κόμματα, κρυμμένα χαρτιά κλπ., όσο κυβερνούσανε καθαρές ή μικτές φασιστικές εξουσίες. Ωστόσο και τα περιστασιακά και άνισα τούτα κείμενα συναρμολογούνε σωστά την εποχή τους, το πάθος και το κλίμα της, τον ταπεινό, καθημερινό και τον κορυφωμένο ηρωισμό. Καθώς τον αποτυπώνουν κοινοί άνθρωποι με το λόγο τους, τον είπαμε και αυτόν κοινό, ένα μέσο ζωντανό για ζωντανή μετάδοση.*

Η νέα αυτή έκδοση του *Κοινού Λόγου* σε τρεις αναδιαρθρωμένους τόμους εγκαινιάζει τη σειρά «Παρ' ολίγον Άπαντα» της Έλλης Παπαδημητρίου στις εκδόσεις «Ερμής», και περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

Πρώτος τόμος: • Πρώτος πόλεμος 1914, 1915, 1919, 1922
• Δεύτερος πόλεμος 1940-1941

Δεύτερος τόμος: • 1941-1945
• 1945-1950

Τρίτος τόμος: • Δεκαετία 1942-1950 (κείμενα της Αντίστασης)
• Ακούμε τη φωνή σου πατρίδα (κείμενα της Αντίστασης)
• Της ειρηνικής ζωής
(Δεκαετία 1930-1940, Δεκαετία 1965-1975, Αχρονολόγητα)

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
"Τα Παρ' ολίγον Άπαντα"

ISBN 960-320-148-0